

Insatsemissioner ger medlemmar del av det kollektiva kapitalet

Insatsemissioner infördes i föreningslagen år 1998 efter det att Södra Skogsägarna hade framfört önskemål om detta till den utredning som arbetade med en lagrevision. Södras propå föll i god jord på nittioalet. Då fanns då en omfattande kritik av föreningarnas kollektiva kapital. De vinstmedel som föreningarna avsatte till fonder var förlorade för medlemmarna för tid och evighet.

TOG UDDEN AV KRITIKEN

Det talades om "Det herrelösa kapitalet" och "Rika föreningar, fattiga bönder". Bönderna ville känna sig som ägare till de stora förmögenheter, som föreningarna byggt upp under den gamla generösa jordbrukspolitik. Det fanns folk, som ville att avgående medlemmar skulle få ut "sin" andel av det kollektiva kapitalet.

En riksdagsledamot lade år 1990 fram en motion om att föreningarna måste dela ut pengar till avgående medlemmar, men hennes förslag röstades ner. En kooperativ förening ska ju arbeta för de existerande medlemmarna med utblick mot de framtida, men den har inget ansvar för avgående eller avgångna medlemmar.

Insatsemissionerna tog udden ur kritiken. Genom insatsemissioner kan kollektivt avsatta medel betalas ut till medlemmarna.

FLEXIBEL LAG

Föreningslagen är flexibel vad gäller hur insatsemissioner får fördelas. Lantmännen använder båda de två fördelningsnycklarna som lagen tillåter. Dels får medlemmarna emissionsinsatser i förhållande till hur mycket kapital de har stående i föreningen, och på så sätt har medlemmarna incitament att placera pengar i föreningen, dels delar Lantmännen ut emissionsinsatser efter hur mycket handel medlemmen haft med föreningen under det gångna året och därigenom har medlemmen ett incitament att vara en mera trogen.

Det finns inget objektiva svar på om insatsemissioner ska beräknas utifrån medlemmens inbetalda kapital eller medlemmens handel med föreningen. Det beror på vilka incitament man vill skapa och det får styrelsen och stämman bedöma.

Det finns också andra sådana medlemspolitiska frågor. Exempelvis kan man inte säga om efterlikvid och återbäring ska baseras på medlemmens handel enbart med divisionen Lantmännen Lantbruk eller om också handeln med Lantmännen Maskin och Swecon ska räknas in.

PÅLITLIG MARKNADSPLATS

Viktigt är att det finns en pålitlig marknadsplats för emissionsinsatser. Då kan medlemmar se till att deras kapital placeras utifrån vars och ens förutsättningar. Föreningen får absolut inte ha något

finger med i handeln, eftersom det skulle rubba förtroendet.

En mer påtaglig risk är att det kan bli en "tunn marknad". Det betyder att om antalet utbudna och antalet efterfrågade insatser är litet kan prisnivån svänga kraftigt. Därför ska man ha is i magen och inte heller köpa eller sälja stora poster på en och samma gång. Av samma skäl ska emissionsinsatser inte vara en stor del av ens portfölj.

När medlemmar äger emissionsinsatser och får utdelning på dessa fungerar marknadsmekanismer på både produktmarknader och kapitalmarknader bättre. Man slipper de förvrängda marknadssignaler som uppstår när all den värdetillväxt som föreningens kapital bidrar med, delas ut som avräkningspriser och efterlikvider.

"Det faktum att medlemmar har äganderätt till emissionsinsatser ändrar inte att de är medlemmar"

INTE DETSAMMA SOM AKTIEBOLAG

Genom omsättningsbara emissionsinsatser har föreningsformen fått vissa likheter med aktiebolagsformen, och folk kan blanda ihop insatsemissioner med aktieemissioner, men det är en förenklad syn. En förening ska inte behandlas som ett aktiebolag. Som leverantör och köpare är du medlem i en kooperativ förening. Du har också en ägarroll, men denna kommer i andra hand. Det är en trygghet att ha kontroll över det företag, som man har handel med. I sin relation som delägare i ett större aktiebolag har du ingen nyttjarroll, utan där är det ägarrollen som gäller.

En förening har således medlemmar. I föreningslagen nämns ordet "medlem" 93 gånger, men "ägare" förekommer en enda gång och då i anslutning till handel med förlagsinsatser. Ändå har flera lantbrukskooperativa föreningar ersatt ordet "medlem" med "ägare". Detta tyder på okunskap om kooperativ företagande. Kanske tycker medlemmarna att ägare låter "finare" än medlem. Det faktum att medlemmar har äganderätt till emissionsinsatser ändrar inte att de är medlemmar i en förening.

Inte minst viktigt är att prisutvecklingen vid handeln med emissionsinsatser ger signaler till företagsledningen om vad marknaden anser om föreningens agerande.

Jerker Nilsson, Institutionen för ekonomi, SLU Uppsala

